

УДК 347.122+349.2

З.С. ГОЛОВАН, Харківський національний університет внутрішніх справ

СУБ'ЄКТИ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА СУБ'ЄКТИ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ТА ЗМІСТУ

Ключові слова: трудове право, трудові правовідносини, суб'єкти, поняття, зміст

Питання визначення та розкриття тих основних ознак та суттєвих властивостей, які характеризують суб'єктів трудового права, є одним із дискусійних в трудовому праві. Цій тематиці було присвячено багато праць різних вчених: М.Д. Бойко, Л.Я. Гінцбурга, М.Г. Александрова, С.С. Алексєєва, П.Д. Пилипенка, Б.К. Бегічева, Є.Б. Хохлова, В.С. Венедиктова, О.В. Смирнова та інших.

Метою даної статті є надання визначень поняттям «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин» з урахуванням тих особливостей, що притаманні кожному із розглядуваних явищ. Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити наступні задачі: з'ясувати сутність поняття «суб'єкти трудового права»; виокремити характерні для даного явища ознаки; вивчити риси, притаманні поняттю «суб'єкти трудових правовідносин»; порівняти характерні ознаки та зробити відповідний висновок. Виконати зазначені поставлені задачі можливо за допомогою попереднього вивчення безпосереднього розрізнення понять «суб'єкти права» та «суб'єкти правовідносин».

В теорії права щодо суб'єктів права існують дві загальні тенденції: в першому випадку наковці не розділяють понять суб'єкт права та суб'єкт правовідношення; в другому – виокремлюють ці дві категорії.

Окрім цього, деякі науковці є прихильниками теорії, що «суб'єкт права» та «правосуб'єктність» за своїм основним змістом співпадають. Обґрунтування даної позиції базується на тому, що правосуб'єктність – це

правоздатність, тобто здатність мати права та нести обов'язок, та дієздатність, тобто здатність самостійно реалізовувати права та обов'язки. Суб'єкти права, за загальною теорією, також мають здатність бути носіями суб'єктивних прав та юридичних обов'язків та самостійно реалізовувати права та обов'язки. Ми не згодні із даною позицією, оскільки правосуб'єктність є *здатністю* (виділено автором), тобто, це є абстрактна форма закріплення кола певних можливостей. В той час, як суб'єкти права – це є більше конкретизоване поняття. Суб'єкти права шляхом правосуб'єктності набувають свого статусу як такі. Безпосередньо в галузях права наділення суб'єктів права певною правосуб'єктністю конкретизує та безпосередньо самих суб'єктів і надає їм відповідного правового положення. Взагалі, зазвичай в теорії права суб'єктами тієї чи іншої галузі права вважають «громадянина чи організацію, які є учасниками суспільних відносин і визнаються, відповідно до чинного законодавства, носіями певних суб'єктивних прав та відповідних обов'язків [1, с.52].

Проаналізувавши ряд визначень, що надаються різними теоретиками права, можна сказати, що суб'єкти права: 1) є певними особами (юридичними, фізичними); 2) наділені правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та нести обов'язок, та дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки; 3) можуть бути учасниками певних правовідносин на підставі юридичних норм.

Зазвичай суб'єктом правовідносин вважають правоздатний суб'єкт суспільного життя, який виступає носієм юридичних прав та обов'язків. Розрізняючи суб'єктів права і суб'єктів правовідносин, зазначають, що ці два поняття не завжди збігаються: поперше, правовідносини – не єдина форма реалізації норм права; по-друге, малолітні діти, душевнохворі люди, які є суб'єктами права, не можуть бути суб'єктами правовідносин; по-третє, конкретний громадянин завжди є суб'єктом права, але не завжди є учасником правовідносин [2, с.338].

Отже, суб'єкти правовідносин: 1) конкретизовані відповідно до певних правовідносин, що проявляються у відповідній галузі

права, особи (юридичні, фізичні); 2) вони наділені конкретно правосуб'єктністю: правоздатністю, тобто здатністю мати права та нести обов'язок, та дієздатністю, тобто здатністю самостійно реалізовувати права та обов'язки; 3) можуть бути учасниками певних правовідносин на підставі конкретних юридичних норм. Таким чином, на нашу думку, суб'єкти правовідносин є більш конкретизованими суб'єктами. Вони мають реальні права та обов'язки. В той час, як суб'єкти права мають лише здатність до реалізації своїх прав та обов'язків, але можуть ніколи у відповідні правовідносини не вступити з різних причин: за станом здоров'я чи за відсутності такої необхідності, тощо. Суб'єкти права – це більш містке поняття. Воно охоплює всіх осіб, що наділені відповідною правосуб'єктністю та потенційно можуть вступити до певних правовідносин. У той час, як суб'єкти правовідносин – це конкретні учасники правовідносин, між якими виникають відповідні зв'язки (суспільні відносини), урегульовані нормами права. Вони не потенційно, а реально вступають у суспільні відносини, реалізують свої права та виконують обов'язки. Кожним правовідносинам, що утворюються в різних галузях права, притаманні свої характерні особливості, пов'язані зі специфікою галузі.

Беззаперечно, суб'єкти трудових правовідносин – це обов'язковий елемент трудових правовідносин, що проявляється через його правосуб'єктність. Суб'єкти трудових правовідносин розподіляються за своїм правовим положенням по відношенню до виконуваної ролі в суспільних відносинах, що регулюються нормами трудового права. Так, якщо суб'єкт приймає участь в трудових правовідносинах на засадах пропонування своїх здібностей, вмінь, навичок та знань, тобто виконує відповідну трудову функцію як найманий робітник, то він – працівник. У випадку, коли суб'єкт використовує найману робочу силу на законних підставах, – це роботодавець. Не залежно від того, ким саме є учасник трудових правовідносин – працівником чи роботодавцем – такого правового положення вони набувають у зв'язку із укладенням трудового договору.

Суб'єкти трудового права – більш широке

поняття, ніж суб'єкти трудових правовідносин. Як ми вже зазначали вище щодо загальної теорії про суб'єкти права та суб'єкти правовідносин, суб'єкти трудового права – є більш абстрагованими суб'єктами. Будучи суб'єктом трудового права, особа має здатність та можливість користуватися певними правами та виконувати відповідні обов'язки. Вступаючи до трудових правовідносин, така особа стає конкретним суб'єктом, що має чітко визначені права та може реально їх реалізовувати. Так, особа, яка є суб'єктом трудового права, лише потенційно може користуватися своїми правами. Тільки з моменту набуття статусу суб'єкту певного трудового правовідношення вона реально починає користуватися наданими їй правами. Наприклад, особа особисто може ніколи не працювати та не наймати нікого (мається на увазі в рамках трудових правовідношень, оскільки в цивільному праві також можливі договори щодо виконання послуг, які схожі на трудові відносини, але до них не відносяться і регулюються нормами цивільного права) і при цьому бути наділена абсолютною правосуб'єктністю без ніяких відхилень. Така особа – суб'єкт трудового права. Вона має рівні із усіма іншими особами права та обов'язки в сфері правового регулювання трудовими нормами. Однак, не вступаючи до трудових правовідносин, така особа не може визнаватися ані працівником, ані роботодавцем, тобто не є суб'єктом трудових правовідносин.

На відміну від суб'єктів трудових правовідносин, суб'єкти трудового права – це поняття, що охоплює за своїм змістом більше учасників трудових правовідносин, в яких останні можуть виступати в якості працівника або роботодавця. Розкриваючи поняття «суб'єкти трудового права», науковці надають наступні визначення: «Суб'єкти трудового права – це учасники суспільних відносин, що регулюються цією галуззю. Законодавець наділяє їх відповідним правовим статусом, що включає ті права і обов'язки, які безпосередньо витікають із закону і не пов'язані із здійсненням яких-небудь дій з боку цього суб'єкта. У зміст правового статусу входить і трудова праводієздатність – основна передумова до можливого володіння правами і несення обов'язків» [3, с.86],

«Суб'єкти трудового права – це учасники індивідуальних, трудових та інших відносин, що є предметом трудового права, і які на підставі чинного законодавства наділяються суб'єктивними правами та відповідними обов'язками» [4, с.40] тощо. Вважаємо недоцільним аналізувати точки зору стосовно визначення «суб'єкти трудового права». Більш вірним є виділення тих характерних ознак, що притаманні даним суб'єктам.

Отже, суб'єкти трудового права: 1) це є певні особи – фізичні, юридичні, держава чи державні органи; 2) вони потенційно є учасниками трудових та інших, тісно пов'язаних із трудовими, відносин; 3) дані відносини є врегульованими нормами трудового права; 4) цим особам на підставі чинних трудових норм права надаються певні суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Підсумовуючи вище зазначене, вважаємо, що суб'єкт трудового права має наступні характерні ознаки:

1) це є певні особи – фізичні, юридичні, держава чи державні органи;

2) вони потенційно є учасниками трудових та інших, тісно пов'язаних із трудовими, відносин;

3) дані відносини є врегульованими нормами трудового права;

4) цим особам на підставі чинних трудових норм права надаються певні суб'єктивні

права та юридичні обов'язки;

5) надані цим особам трудові права та трудові обов'язки мають бути належним чином забезпечені державою;

6) реалізувати надані чинним законодавством відповідні трудові права та нести трудові обов'язки дані особи можуть лише у випадку, коли вони вступають в трудові правовідносини.

Таким чином, суб'єкти трудового права – це особи, які потенційно є учасниками трудових та інших, тісно пов'язаних із трудовими, відносин, врегульованих нормами трудового права, наділені чинним законодавством трудовою правосуб'єктністю, яка з моменту вступу до трудових правовідносин перетворюється на реальні, забезпечені державою, трудові права та обов'язки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Трудовое право: Учебник /Под ред. О.В. Смирнова. -М.: Проспект, 1997.

2. Загальна теорія держави і права: Підручник /За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. -Харків: Право, 2002. -427 с.

3. Сыроватская Л.А. Трудовое право. -М.: Высшая школа, 1997. -248 с.

4. Основы трудового права Украины /За ред. П.Д. Пилипенка. -Львів: «Магнолія плюс», 2006. -276 с.

Голован З.С. Суб'єкти трудового права та суб'єкти трудових правовідносин: співвідношення понять та змісту // Форум права. -2007. -№ 1. -С.23-25 [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-1/07gzcptz.pdf>

Виконаний аналіз понять «суб'єкти трудового права» та «суб'єкти трудових правовідносин»; з'ясована їхня правова природа та виокремленні ті ознаки, що розмежовують дані поняття.

***

Голован З.С. Субъекты трудового права и субъекты трудовых правоотношений: соотношение понятий и содержания

Выполнен анализ понятий «субъекты трудового права» и «субъекты трудовых правоотношений»; выяснена их правовая природа и выделены те признаки, которые разграничивают данные понятия.

***

Golovan Z.S. Subject of the labor law and subjects labor legal relationship: a parity of concepts and maintenances

The analysis of concepts «subjects of the labor law» and «subjects labor legal relationship» is executed; their legal nature is found out and those attributes which differentiate the given concepts are allocated.